

TEHDİT ALGISININ GÜVEN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Musaye KONAK ÖZÇELİK

Özet: İnsanlar arasındaki ilişkilerde temel duygulardan biri olan güven, tehlike ve belirsizliklerin artması sonucu çağımızın temel problemlerinden biri olarak görülmektedir. Günlük hayatın bireysel ve sosyal ilişkilerinde çok önemli bir etken olan güvenin insanlık tarihi kadar eski olduğu bir gerçektir. Belirsizliklerin hızla yayıldığı bir dünyada güven eksikliği yakından hissedilmektedir. 21. yüzyıldaki hızlı değişim ve akışlar çağı bireylerin, grupların ve sosyal kurumların işleyişini değiştirmiştir. Buna ek olarak özellikle teknolojide meydana gelen değişim ve gelişmeler bir yandan insan hayatını kolaylaştırırken diğer yandan daha tehlikeli bir hal almasına sebep olmuştur. Teknolojik ilerleme, iletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesi, günümüz dünyasında yeni tehditlerin oluşmasına, var olan tehditlerin ise daha da etkili hale gelmesine neden olmuştur. Bu tehlike ve riskler toplum hayatında tehdit algısının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Oluşan bu tehdit algısı ise güvensizliği yaygınlaştırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güven, Güvensizlik, Tehdit, Tehdit Algısı.

EFFECT OF THREAT PERCEPTION ON TRUST

Musaye KONAK ÖZÇELİK

Abstract: Trust, which is one of the basic emotions in the relationships between people, is seen as one of the basic problems of our age as a result of the increase in danger and uncertainty. It is a fact that trust, which is a very important factor in individual and social relations in daily life, is as old as human history. Lack of trust is closely felt in a world where uncertainties and insecurities are spreading rapidly. The age of rapid changes and flows in the 21st century has changed the functioning of individuals, groups and social institutions. In addition, especially due to the changes and developments in technology, while human life is getting easier on the one hand, on the other hand, it is becoming more dangerous. Technological developments, the improvements in communication and transportation facilities have caused the emergence of new threats in today's world, and the existing ones have become more effective. These dangers and risks have given rise to threat perception in community life. As a result, this threat perception has spread insecurity.

Keywords: Trust, Insecurity, Threat, Threat Perception.

TEHDİT ALGISININ GÜVEN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Musaye KONAK ÖZÇELİK*

Giriş

Güven, birbirimizi ve başkalarını anlamamızı kolaylaştıran, başkalarına karşı olumlu olmanın ve başkalarının bize zarar veremeyeceğinin umulmasıdır. Günlük hayatın bireysel ve sosyal ilişkilerinde çok önemli bir etken olan güvenin insanlık tarihi kadar eski olduğu bir gerçektir. Ancak güven günümüzde çok tartışılan bir konu haline gelmektedir. Belirsizliklerin ve güvensizliklerin hızla yayıldığı bir dünyada güven eksikliği yakından hissedilmektedir. Çeşitli kaynaklardan beslenen sıkıntılar, endişeler ve kuşkular bireylerarası ilişkileri, iş dünyasını, politikayı, ekonomiyi, ticareti, sosyal yapıyı, toplumların ahlakını olumsuz şekilde etkilemiştir. Bunların içerisinde bizi en çok rahatsız eden problem ise kuşkusuz güvensizliğin çok geniş alanlara yayılmasıdır. Güvensizliğin bu kadar yaygınlaşması, güvenin önemli hale gelmesine neden olmaktadır. Yani güvensizlik güvenin ne kadar önemli olduğunu ve güvenin üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan teknolojik gelişmeler sonucunda daha önce var olan tehditler şekil değiştirir, yeni tehdit unsurlarının eklenmesiyle daha da tehlikeli hale gelmiş ve tehdit algısını artırmıştır. Artan bu tehdit algısı, güvenirliliğin azalmasına neden olmuştur. Örneğin kısa süre önce ve tüm dünya için tehdit haline gelen corona virüsü tehdit algısını artırırken sosyal ilişkilerde güveni azaltmıştır.

Sosyal yaşamda geniş yer kaplayan tehdit, düşmanca niyetleri olan 'öteki' üzerinden tanımlanır ve tehlikeli bir durumun varlığına işaret eder. Tehdit algısı ise tehlikeli bir durumun farkında olma halidir. Tehlikelerin artması ve bunun farkında olunması güvenin azalmasına neden olabilir. Bu durum sadece bireyler arasında değil sosyal yaşamın her alanında geçerlidir. Virüsün tehdit olarak görülmesi ve bireylerin bu durumun farkında olması gerek bireyler arasında gerek bireyler ile kurumlar arasındaki güveni olumsuz etkilemiştir. Hastalık sürecinde en çok mücadele eden sağlık kurumunun birimleri

* Öğretim Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Savur Meslek Yüksek Okulu

olan hastahanelerden virüsün buluşma ihtimalinin daha yüksek olması, hastahane ortamlarına olan güveni sarmıştır.

Güvensizlik toplumun her kesiminde hızla artmaktadır. Bu durum aynı zamanda güvenle ilgili bir belirsizliğin de göstergesidir. Güvensizlik korkuları, kaygıları çoğaltmış, toplumsal sorunların, şikâyetlerin, rahatsızlıkların, sevgisizliklerin, umutsuzlukların artmasına neden olmuştur. Güvensizlik durumunun artması sonucu bireyler birbirine güvenmemektedir. Çünkü güvensizlik, güven bağlarını gevşeterek onu tehlikeye atarak bireyler arası ilişkilerde olumsuz davranışları geliştirmiş, problemlere yol açmıştır. Dolayısıyla bu problemlere çözüm bulabilmek için sosyologlar güven konusunu ele almalı, toplumda olumsuz durumlar yaratan güvensizliğe dair çözüm yolları üretmelidir. Güven günlük hayatımızdaki bireysel ve sosyal ilişkilerimizin bir parçası olduğu için günümüzde güven ortamına daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde, güvenin ikinci basamakta yer aldığını görmekteyiz. Yani güven bireyin yaşayabilmesi ve varlığını sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için ihtiyaç duyduğu bir unsurdur. Hiç kimse güvenden vazgeçemez, güveni kimseye de devredemez. İnsan güvenmeden ve güvencede olmadan yaşayamaz. Aslında bireylerin kişisel, sosyal ve toplumsal yaşam alanlarında karşılıklı güven duygusuna ihtiyaçları onları dayanışma ve iş birliğine götürür. Dolayısıyla güven unsuru sürekli olarak her alanda ve ortak olarak paylaştıkları bir duygu biçimidir.

Toplumda hızla artan güvensizlik kaosa, kargaşaya sebebiyet vermektedir. Thomas Hobbes da ifade ettiği gibi çatışmanın, savaşların sebebi güvensizliktir. İster büyük çapta ister küçük çapta olsun fark etmeksizin bireyler, toplumlar arasındaki çatışmanın sebebinin güvensizlik olduğu söylenilir. Bütün bu sorunlara çözüm bulabilmek için güvenin herhangi bir şekilde onarılması ve yeniden tesis edilmesi için gerekli çıkış yolları bulunulmalıdır. Bireyler arasında, dostlukta, arkadaşlıkta, iş yerlerinde, ortaklıkta, ailede kısacası toplumun her kesimine yerleşen güvensizliğe karşı koyulmalıdır. Çünkü problemler hayatımızın her alanına yerleşmiş durumdadırlar. Güvene yeniden kucak açabilmek için onu, bireysel ve toplumsal ruhumuza sindirmenin yollarını aramanın ve davranışlarımıza yeniden yerleştirmenin vakti gelmiştir.

Güven Kavramı ve Sosyolojik Olarak Güven

Günümüzde sosyal bilimcilerin en çok tartıştığı konulardan biri de güvendir. Siyaset biliminde Francis Fukuyama'nın "Güven, Sosyal Erdem ve

Refahın Yaratılması” eseri, sosyoloji de ise Anthony Giddens’in, “Modernliğin Sonuçları”, “Elimizden Kaçıp Giden Dünya”, “Modernite ve Bireysel Kimlik” gibi eserleri Mark Granovetter’in “The Strength of Weak” çalışması ve Niklas Luhmann’ın “Trust and Power”, “Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives” güven üzerine yapılmış önemli çalışmalardır.

Güven kavramı farklı alanlarda ele alınmış ve her alanın güveni ele alış biçimi birbirinden farklıdır. Güven kavramı üstüne bu denli birbirinden farklı görüşlerin ortaya atılması ve araştırmanın yapılmasının nedeni farklı formasyona sahip bilim adamlarınca anlaşılan farklı güven kavramlarıdır.¹ Yani farklı alanlarda olan bilim adamları güveni ele almış ve bu kavram o alanda tanımlanmaya çalıştıkları için birbirinden farklı güven kavramları ortaya çıkmıştır.

Güven kavramı üzerine ilk çalışmalar psikologlar tarafından yapılmış, sosyoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, ekonomi gibi daha pek çok alanda güven konusu ele alınmıştır. Bu doğrultuda bakıldığında bireyler arası ilişkilerde güven kavramının pek çok farklı tanımın yer aldığı görülmektedir. Mesela pazar araştırmacıları; tüketici bağımlılığını ve marka ismine olan güven konusunu incelemişlerdir. Güveni güvenilir bireylerin olması için kişilik karakteri ve kalitesi olarak ele alan psikologlar, onun çocuklukla başladığına değinirler. Çocuğun kendini emniyete hissetmesi, kaygılardan ve korkulardan arınması kişiliğin oluşumu için önemlidir. Çocuk güvenerek bağlanır ve bağlandığı kişiden aldığı güven duygusu ile yaşama adım atabilecek yeteneğine erişir.²

Güvenli bağlanmaya sahip kişiler aileleriyle ve arkadaşlarıyla oldukça uyumlu, kendilerine veya başkalarına daha çok güvenen ve daha az sosyal problemler yaşayan kişilerdir. Diğer yandan güvensiz bağlanmaya sahip olanlar ise başkalarıyla yakınlaşmaktan rahatsızlık duyarlar. İlişkilerinde karşı tarafa tamamen güvenmekte oldukça zorlanırlar. Bu tip bireyler sosyal hayata daha az uyum sağlayarak duygularını çok fazla kontrol edemezler ve bunlar strese karşı daha duyarlı bireylerdir.³

Güven, her ne kadar bireysel-psikolojik özellikleriyle değerlendirilse de sosyolojik bakış açısıyla bireyin toplumsal yönü incelemeye dâhil edilmektedir. Böylece psikolojik açıdan bireyin kendine güveni ile sosyolojik bakış

¹ GAMBETTA, Diego; **Trust: Making and Breaking Cooperati ve Relations**, Basil Blackwell, New York, 1990, s. 213.

² GÜNEŞ, Adem; **Güvenli Bağlanma**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s. 27.

³ TÜZÜN, Olcay ve Kemal Sayar; **Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji**, Düşünen Adam Dergisi, 2006, s. 26.

açısına göre kişiler arası güven arasında bir ayırım vardır. İlk bireyler gerek vahşi hayvanlardan gerekse diğer tehlikelerden korunmak için bir araya gelmişlerdir. Yalnız başlarına ortak olarak görülen tehlikelere karşı bir şey yapamayacağını anlayan bireyler komşularıyla ortak anlaşmalar yaparak sözleşmeler meydana getirmişlerdir. Böylece daha kuvvetli birliktelikler kurarak düşmana karşı ayakta durabilmişlerdir.⁴ Sosyoloji, insan birlikteliği üzerine söz söyleme şeklinde tanımlanmıştır.⁵ İnsan ve toplumlar arasında birlikteliği sağlayan isen güvendir. Yani bireyler güvende olabilmek için bir araya gelmişlerdir. Dolayısıyla güven sosyolojinin temel kavramlarından

Güven duygusu insanın ruhsal yapısına ait bir özelliktir. Dolayısıyla hem birileri tarafından güvenilir görülme hem de başkalarına güvenmek bakımından tamamen sosyolojik bir kavramdır. Giddens güveni, belirli sonuçlar ya da olaylar kümesi göz önüne alındığında bir kişi ya da bir sistemin güvenilirliğine olan itimat olarak tanımlanmıştır. Buradaki itimat başkasının dürüstlüğüne, seviyesine ya da soyut ilkelerin (teknik bilginin) doğruluğuna karşı beslenen inancı anlatır.⁶ Bireyin, bireye olan güveni; bireyin gruplara ve grupsal yapılara olan güveni; bireyin, kurumlara ve örgütsel yapılara olan güveni, şeklinde güven türleri bulunmaktadır.

Siyasetçiler güveni, kamuoyunun devlete karşı tutumun ölçmek amacıyla ele almışlardır. Bir tutum olarak kişide siyasal güven oluşum süreci; "bireyin siyasi lider, hükümet, siyasi kurumlar ve üretilen politikalar hakkında bilgi sahibi olması; bu faktörlerin bireyin iç dünyasına karşı bir duygu üretmesi ve bilgiyle beraber duygunun da eklenmesiyle bir yargıya ya da düşünceye dönüşmesi şeklindedir. Siyasal güven sadece kişinin tutumu ya da duygusal göstergesi şeklinde tanımlanamaz. Siyasal güven; bilginin duygunun ve yargıların kol kola girerek seçmen davranışı siyasal destek ve siyasal katılım gibi araçlarla eyleme dönüştürülmesidir."⁷ Siyasi açıdan tek bir güven tanımı yapılamaz. Çünkü her ülkenin siyasi yapısı farklı olduğu gibi güven kavramındaki esneklikten de kaynaklanır.

⁴ TECİM, Erhan; "Toplumsal Güvenin Temelleri Antropolojik Bir Yapılandırma", **Ekev Akademi Dergisi**, Cilt; 16, Sayı; 51, 2012, s. 9.

⁵ ÇELEBİ, Nilgün; **Sosyoloji Notları**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 2.

⁶ GIDDENS, Anthony; **Modernliği Sonuçları**, (Çev; Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, Basıkı: 6, İstanbul, 2014, s. 41.

⁷ CAN, İslam; **Türkiye'de Siyasal Güven**, Açılım Yayınları, İstanbul, 2015, s.70.

Görüldüğü gibi güven kavramı farklı alanlarda farklı bir şekilde ele alındığı gibi sadece bir alanda da farklılıklar söz konusudur. Yani güven sadece bir alan ile sınırlı bir kavram değildir. Aynı zamanda bir alanda güven kavramına ilişkin farklılıklar olabilmektedir. Bundan dolayı güven kavramını çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür. Güven, birçok sosyal disiplinin temel kavramlarından biri olduğu için tek bir disiplin paradigmasıyla açıklanamaz. Güven konusunda oldukça fazla araştırma yapılmış olmasına rağmen üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir tanımı bulunmamaktadır.

Güvenin literatürdeki tanımlarını ele aldığımızda öne çıkan güven tanımları şunlardır: Griffin, güveni riskli bir durumda arzulanan bir amacı başarmak için, bir nesnenin herhangi bir özelliğine, bir olayın ortaya çıkacağına veya bir kişinin davranışlarına olan inancı olarak tanımlamıştır. Luhman güveni bir kişinin, karşı tarafına dil, ahlaki kurallara uygun ve öngörülebilir biçimde davranacağına ilişkin inancını oluşturur. Heimovics ise güveni, bireyin başka bir bireyin veya grubun özverili ya da faydalı olacağına ilişkin beklentisidir. Carnavale ve Wechsler güvenin bir grubun veya kişinin davranışlarına veya niyetlerine inanç ve bağlarına, ahlaki kurallara dayalı, adil ve yapıcı davranış beklentilerini ve başkalarının haklarını düşünmeyi içerdiğini ortaya koymuştur. Mayer ve diğerleri güveni; bir tarafın, karşı tarafın davranışlarının önemli sonuçlar ortaya koyacağı beklentisine bağlı olarak duyarlı davranma istekliliği olarak tanımlamışlar. Mc. Allister'a göre güven ise bir kişinin başka bir kişinin sözlerinden, davranışlarından ve kararlarından emin olması ve bunlara göre hareket etme istekliliğidir.⁸

Türk Dil Kurumu tarafından çıkarılan Büyük Türkçe Sözlükte ise güven, korku çekinme ve kuşku duymadan inanarak bel bağlama duygusu şeklinde ifade edilmiştir. Başka bir tanım ise güveni, görgül mantıksal veya sayımsal işlemlere dayanarak bir gözlemsel bilgi ya da bulgunun, öyle olduğu, öyle kalacağı duygusu olarak tanımlanır.⁹ Ferda Erdem güveni, değerini bilmediğimiz ve daha çok kayb olduğunda değeri anlaşılan bir unsur olarak ele almıştır. O güveni bireyle arası hijyen koşulu şeklinde görmüştür.¹⁰

⁸ CEYLAN, Adnan; “Örgütsel Güven Kavramı: Nedenleri ve Sonuçları”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B:F Yayınları, Cilt: 10, Sayı: 2, Manisa, 2003, s. 140.

⁹ AKALIN, Şükrü Haluk vd; **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 816.

¹⁰ ERDEM, Ferda; **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, s. 153.

Güven, bir ilişkide bir tarafın, diğer tarafça istismar etmeyeceğinden emin olma durumudur. Mesela bir mübadelede, alışverişte, aktörlerden, ortaklardan biri diğerinin güvenine layık olduğu zaman güvenilirdir. Güvene layık olan bir mübadele tarafı, diğerlerinin mübadele zayıflıklarını istismar etmeyecek kişidir. Güven, mübadele aktörleri, ortakları arasındaki ilişkinin bir özelliği iken, güvenilirlik mübadele aktörünün ve ortaklarının bir özelliğidir¹¹. Ekonomi üzerinde yapılan bu tanım diğer bütün alanlarda da görülür. Güven üzerinde yapılan tanımları bu bakış açısına göre değerlendirmek mümkündür. Bu zayıflığın istismar edilmeme durumu bireyler arasında, gruplar arasında, bireyden gruba, bireyden kuruma, kurumdan bireye, kurumlar arasında olabileceği ifade edilir. Yani zayıflığın istismar edilemeyeceğinden emin olma her boyuta görülür.

Sosyolojide özellikle işlevselci yaklaşımın üzerinde düşündüğü bütünleşme, ahlaki genelleme, mutabakat ve değer kavramından hareket edildiğinde güven, toplumda herkesi ilgilendiren ve toplumda yararlı sonuçlar elde etmek için bireyleri gönüllü olarak işbirliğine iten ve bu işbirliği yoluyla iyi toplumun oluşturulmasını kolaylaştıran temel değer olarak tanımlanmıştır.¹² Sosyolojinin bu güçlü yaklaşımına göre; bütünleşmiş, uyum içinde ve istikrarlı bir toplum için kişiler arasındaki ilişkiler güvene dayanmalıdır.

Güven toplum için neden önemli? Sorusu baz alındığında güvenin toplumun merkezinde olduğu ifade edilir. Yani bireyde var olma sorunu var. Var olma sorunu bireyin hayatta kalması için verdiği mücadele olarak görülebilir. Bireyler, kurumlar, toplumlar ilk var olma sorununu çözmeye çalışmaktadır. Hayatta kalabilmek için güven duygusuna ihtiyaç vardır. Eğer güven sağlanırsa bireyler, kurumlar ya da toplumlar güvende olduklarına inanarak gelişme sağlarlar. Yeni şeyler üretmek için ilk unsur kendini güvende hissetmektir. Güvenin olmadığı bir yerde gelişme beklenilemez. Bu durumu en iyi izah eden isimlerden biri de Thomas Hobbes'tur

Hobbes, insanların doğa durumunda bedensel ve zihinsel yetenekler bakımından eşit olduğunu iddia etmiştir. Ona göre bu eşitlik güvensizliğin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Güvensizlikten ise kavganın, savaşın doğduğunu ileri sürmüştür. Herhangi bir birey diğer bireylere olan güven-

¹¹ MAREK, Korczynski; "Güvenin Ekonomi Politikası", (Çev; Şükrü Erdem), **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, s. 64.

¹² TONE, LarueHosmer; "Trust: The Connectin Lmg Between Organizational Theory and Philosophical Ethics", **The Academy of Management Review**, Vol: 20, No. 2, 1995, s. 382.

sizlikten kurtulmak için, kendisi için tehlikeli olabilecek kadar büyük başka bir güç kalmadığını görünceye kadar, cebren ya da hileyle çok sayıda insanı egemenliği altına alması kabul edilebilir bir durumdur. Bu o bireyin varlığını koruması için gerekli olan bir şeydir ve buna genellikle cevap verilir.¹³ Hobbes bu durumu şöyle ifade etmiştir. “Böyle bir savaşta hiçbir şey adalete aykırı değildir. Bu herkesin herkese karşı savaşının sonucu da, böyle bir savaşta hiçbir şeyin adalete aykırı olamayacağıdır. Orada, doğru ve yanlış, adalet ve adaletsizlik kavramlarına yer yoktur. Yasa olmayan yerde adaletsizlik yoktur. Genel bir gücün olmadığı yerde yasa yoktur. Cebir ve hile savaşta en büyük iki erdemdir. Adalet ve adaletsizlik ne bedenin ne de zihnin melekedir. Böyle olsalardı dünyada yapayalnız olan bir insanda da, duyuları ve duyguları gibi var olmaları gerekirdi. Bunlar tek başına değil, toplum içinde yaşayan insanların nitelikleridir.”¹⁴ Bu sözlerden anlıyoruz ki güven toplum halinde yaşayan insanlar için oldukça önemlidir. Toplumun oluşması için güvene ihtiyaç vardır. Güven olmasa bireyler bir araya gelip birlikte yaşamazlar. Yani güven sayesinde bireyler bir araya gelerek toplumu meydana getirir. Toplumda güven varsa sorun yok. Güven olmadığı ve güvensiz durumlar, yaşam koşulları olduğu sürece sorunlar oluşur. Toplumda meydana gelen birçok olumsuz durumun nedeni olarak güvensizlik görülmektedir. Dolayısıyla güven sosyolojik olarak oldukça önemlidir.

Güven çoğunlukla bireyler arası karşılıklı olarak meydana gelen bir etkileşim dâhilinde ele alınır. Taraflar birey-birey, birey-grup, grup-grup, grup kurum ya da kurum-kurum etkileşiminde bulunmaktadır.¹⁵ Dolayısıyla güven kolektif bir özellik olarak görülür. Bundan ötürü güven belirli hedeflere ulaşmak için yararlanılan bir sosyal kaynak olarak görülmüştür. Bu yapılarla sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, dernekler vakıflar, birlikler, sendikalar locaya dâhil olurlar. Güven ise bu yapıların hepsinin temelinde bulunması gereken bir sivil topluluk duygusu olarak görülmüştür.

Sosyolojik anlamda güven toplumun önemli yapı taşlarından biri olarak görülmektedir. Güveni ekonomik olarak ele alanlar dahi aslında merkeze

¹³ KIZILÇELİK, Sezgin; *Sosyoloji Tarihi 2*, Anı Yayınları, Ankara, 2011, s. 227.

¹⁴ HOBBS, Thomas; *Leviathan*, (Çev; semih Lim), Yapı Kredi Yayınları, Baskı; 13, İstanbul, 2014, s. 96.

¹⁵ TECİM, Erhan; *Sosyal Güven Sosyal Sermaye ve Dindarlık Çalışması*, Çizgi Yayınları, Konya, 2011, s. 14.

toplumu koymuşlardır. Mesela Fukuyama, sosyal sermayenin tek bir soruyla ölçülemeyeceğini tartışırken, meselenin çok değişkenli olduğunu ifade etmiştir. O, aynı zamanda güvenin ilk başta ailede olması gereken bir his olduğunu vurgulamıştır. Özellikle aile kurumunun üzerinde durarak aile normlarının hem sosyal sermayeyi teşkil ettirdiği hem de sosyal sermayeyi sonraki nesillere aktaran bir fonksiyon olduğunu ifade etmiştir.¹⁶ Dolayısıyla aile de önemli bir yere sahip olan güven diğer alanlara büyük oranda etki etmektedir.

Tehdit ve Tehdit Algısı

Tehdit ve tehdit algısı kavramlarının çok yönlü, geniş kavramlar olduğunu belirtmek mümkündür. Tehdit kavramı günlük hayata bireyler arasında olabileceği gibi devletlerarasında doğan anlaşmazlıklar sonucu oluşan tehdide kadar çok kapsamlı bir kavramdır. Dolayısıyla tehdit kavramının ortak bir tanımını yapmanın zor olduğunu belirtmek mümkündür. Tehdit kavramı yeni değil, insanlık tarihi kadar eskidir. İlk insanlardan günümüze kadar tehdit hep vardır. Bu tehdit unsurları aynı kalmayıp şekil değiştirerek artmış çok az da olsa bazıları ortadan kalkmıştır. Örneğin dinazorların diğer canlılar üzerinde bir tehdit unsuru iken türünün ortadan kalkması onları tehdit unsuru olmaktan çıkarmıştır. Tehdit kavramının aynı zamanda göreceli bir kavram olduğunu belirtmek de mümkündür. Çünkü tehdit yere, zamana, yapılan işe göre değişmektedir. Bazı unsurlar kimileri için tehdit olarak görülürken, kimileri için tehdit olarak görülmeyebilir. Mesela kurt hayvancılık yapan bireyler için tehdit unsuru iken hayvanat bahçesi işletmecisi için tehdit unsuru değildir. Bu anlamda günlük hayattan daha pek çok örnek vermek mümkündür. Dolayısıyla tehdidin somut olarak görülebilen gerçek bir tehlike durumunu ifade ettiğini belirtmek mümkündür. M. Salih Elmas, tehdidin mücadele edilebildiği ve muhtemel zararlarına karşılık hazırlık yapılabileceği tehlikeli bir durum olarak ifade eder.¹⁷ Ancak bu tehlike belirten somut unsurların değişkenlik gösterebilir. Tehdit oluşturan bu unsurların farklılık göstermesinin temel nedeni algıdır demek mümkündür. Çünkü algı yaşanan yere, zamana, kültüre göre

¹⁶ FUKUYAMA, Francis; **Güven (Sosyal Erdem ve Refahın Yaratılması)**, (Çev; Ahmet Buğdaycı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Baskı;2, İstanbul, 2000, s.45.

¹⁷ ELMAS, M. Salih; **Modern Toplumun Güvenlik Çıkmazı Tehdit, Risk ve Risk Toplumu Perspektifinde Güvenlik**, Usak Yayınları, Ankara, 2013, s.74.

farklılık göstermek, değişebilmektedir. Algı, duyularla elde edilen uyarımların örgütlenmesi ve böylelikle anlamlandırma süreci olarak tanımlanılır.¹⁸ Yani uyarıcının zihinde anlamlandırılması ve yorumlanmasıdır. Bu anlamlandırma ve yorumlama sürecinde farklılıklar söz konusudur. Algı hemen oluşan özel ayrıca bir çaba gerektirmeyen bir olgu olarak görünse de algısal süreçler incelendiğinde arka planda karmaşık süreçlerin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla her bir bireyin farklı yaşantıları, algılanan objenin farklı olarak yorumlanmasına neden olmaktadır. Duyusal girdileri yorumlama süreci olarak kabul edilen algı, yaşanan kültürden, kişisel deneyimlerden, kişisel beklentilerden ve o anda içinde bulunulan güdüsel süreçlerden bağımsız olmadığı için öznel bir süreçtir. Yani iki kişinin, aynı uyarıcıları, aynı olayları, anlatılan bu öznel faktörlerden dolayı farklı biçimde anlamlandırılması mümkündür.¹⁹ Bundan ötürü tehdit olarak kabul edilen unsurlar değişiklik gösterebilir. Fakat aynı toplumda hatta dünya genelinde ortak tehdit unsurlarından da söz etmek mümkündür. Tehdit algısını, olumsuz ve tehlikeli görülen uyarıcıların ya da durumların hissedilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Tehdit algısında farklılık olabileceği gibi benzerliklerin de olduğunu söylemek mümkündür. Mesela kadına yönelik şiddet sadece belli bir kesim için tehdit algısı olarak görülüyor iken covid-19 virüsü tüm dünya için tehdit algısı oluşturmaktadır.

Tehdit, herhangi bir kişiye ve bu kişiye ait hukuken korunan herhangi bir temel değere yönelik de olabilir. Tehdit, kişilerin yaşamına, mal varlığına, şeref ve onuruna, vücut veya cinsel bütünlüğüne yönelik bir saldırı olasılığını da içerir. Tehdit, karşı tarafa yapılacağı söylenen bir kötülüğün, karşı tarafa bildirilmesi olarak da tanımlanmıştır. Birey bunu duyduğu ya da hissettiği an, irade özgürlüğünün ve iç huzurun bundan olumsuz etkilenmesidir. Birey dilediği gibi karar veremez ya da özgür iradesiyle verdiği kararlara bağlı olarak hareket edemez.²⁰ Tehdit altındaki kişi, gerek psikolojik gerekse sosyal anlamda baskı altında olduğu zaman özgür davranamaz. Bu durumda tehdit algılama hissini bireyin psikolojisini olumsuz etkileyeceği açıktır.

¹⁸ DOĞAN, Hüseyin; "Duyular ve Algılama", **Psikolojiye Giriş**, (Derleyen: Hamit Coşkun, Nilüfer Ş. Özabaşı), Lisans Yayınları, İstanbul, 2013, s. 137.

¹⁹ A. g. m., s. 137.

²⁰ ERYILMAZ, M. Bedri ve diğerleri; **Tehdit Altındaki Kişilerin Korunması**, İçişleri Bakanlığı Genel Yayınları, Ankara, 2012, s. 1.

Tehdit doğrudan bireyin kendisine yöneltileceği gibi yakınlarına ve o kişinin değerlerine de yöneltilebilir. Dolayısıyla tehdit oldukça kapsamlı olabilmektedir. Tehdit, bireysel olabildiği gibi toplumsal ya da toplumsal değerlere yönelik de olabilir. Dolayısıyla tehdit kavramını bir alanla sınırlayıp tanımlamanın zor olduğunu söylemek mümkündür. Bireye, gruba, kuruma hatta devlete yönelik tehdit türlerinden söz edilebilir. Tehdidi oluşturan unsurlara bazen doğrudan, bazen de dolaylıdır. Mesela toplumda normal olan bir unsur aslında toplum üzerinde bir tehdit aracıdır. Örneğin bilgisayar oyunları çocuklar için ilk bakışta herhangi bir tehdit yaratmaz iken zamanla tehdit unsuru haline gelebiliyor. Ebeveynler bilgisayar ya da telefonlarda oynanan bu oyunları bazen güvenli bir liman olarak da görebilmektedir. Çocuk sokağa çıkıp başına bir iş gelmektense evde oynasın en azında gözümün önünde anlayışıyla hareket edilir. Ancak Mavi Balina gibi görünmeyen oyunlar bir tehdit olarak çocukları intihara sürükleyebilir. Tehdit olarak görülmeyen unsurların tehdit olarak kabul edildiği anda tehdit algısı oluşur.

Tehdit, hukuki sonuçları itibariyle tüm modern toplumlarda suç olarak nitelenen ceza kanunlarında tanımlanmış, bir yaptırıma bağlanmış bir davranış olarak da kabul edilir. Bunun yanında sosyal normlar açısından değerlendirildiğinde tehdit yöneltildiği birey üzerinde oluşturduğu psikolojik travma, kısıtlayıcı etki, iradeyi sekteye uğratma ve genel olarak kişisel hayatın akışına getirdiği engeller nedeniyle kabul edilmez. Özellikle demokrasi insan hakları ve özgürlükleri itibarıyla gelişen toplumlarda bireylere yönelik korku oluşturacak her türlü tehdit kabul edilmez ve özellikle son zamanlarda suç olarak tanımlanmaya ve cezalandırılmaya başlanmıştır.²¹ Ancak tehdit algısı oluşturan unsurlar her zaman olumsuz u-durumlar yaratmamaktadır. Tehdit algısı oluşturan durumlar toplumda bazen bütünleşmeye de neden olabilmektedir. Mesela bir toplumda grup üyeleri dışarda kendilerine yönelik bir tehdit ya da engelleme durumu hissedersen bu tehlike veya engelleme bireysel olarak mücadele etmenin mantıksız olduğunu düşünüp, grup olarak daha etkili baş edebileceklerine inanırlarsa grup üyeleri birbirine yakınlaşır, grup bütünlüğü sağlanır. Yani dış tehdit ve engelleme grubun bütünleşme deresini artırdığı belirtilir.²²

²¹ ERYILMAZ, *Tehdit Altındaki Kişilerin Korunması*, s. 3.

²² HOGG, Michael; *Sosyal Psikolojik Açından Gupta Bütünleşme*, Çeviren: Aliye Mavili Aktaş, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 35.

Tehdit Algısının Güven Üzerinde Etkisi

Güven günümüzde çok tartışılan bir konu haline gelmiştir. Belirsizliklerin hızla yayıldığı bir dünya tehdit algısının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumda güvensizliklerin artmasına ve güven eksikliğinin yayılmasına neden olmuştur. Bunun tersi durumlar da mümkündür. Nasıl ki tehdit algısı güvensizliğin oluşmasına sebep oluyorsa, güvensizliğin yaşanması da tehdit algısının oluşmasına neden olmaktadır. Güvenceden uzaklaşmak tehdit artmasına neden olmaktadır.²³ Bu anlamda güvensizlik ve tehdit algısını birlikte değerlendirmek mümkündür. Çok çeşitli kaynaklardan beslenen sıkıntıların, endişelerin ve kuşkuvarın bireylerarası ilişkileri, iş dünyasını, politikayı, ticari, ekonomik, sosyal, toplumsal, ahlaki hayatı olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bunların içerisinde toplumu en çok rahatsız eden problemlerden birisi de kuşkusuz güvensizliğin çok geniş alanlara yayılması ve güvenin yeniden kazanılması için bir çaba içerisinde olmayışımız büyük bir problem olarak görülmektedir.

Kaygı, gelecekteki olası bir tehlike hakkında duyulan genel endişe olarak ifade edilir.²⁴ Endişe ise, tehlikeye karşı gösterilen tepkidir.²⁵ Tehlike karşısında duyulan endişenin güven üzerinde etkisinin olduğu kabul edilir. Tehlikeli olan unsurlar tehdit algısı yaratmaktadır. Oluşan bu tehdit algısı da güvensizliğe sebebiyet vermektedir.

²³ CıClements Üniversitesi; **Anormalik ve Klinik Psikolojisi**, Türkiye Enformasyon Yayınevi, Ankara, 2015, s.84.

²⁴ KORKMAZ, Abdullah; “*Tehdit Algısının Sosyal Hareketlere Etkisi*”, **Sosyoloji Konferansları**, No:55, 2017, s. 481.

²⁵ FREUD, Sigmund; **Endişe**, Çev: Leyla Özcengiz, Dergâh Yayınları, İstanbul, 19777, s. 55

		Geleceğin daha güvenli olacağını düşünüyorum					Toplam
		Kesinlikle kabliyorum	Kabliyorum	Kararsızım	Kabliyorum	Kesinlikle kabliyorum	
Günümüzde yaşamın giderek kolaylaştığını ancak daha tehlikeli bir hal aldığı düşünüyorum	Kesinlikle kabliyorum	35	22	78	40	55	230
		15,2%	9,6%	33,3%	17,4%	23,9%	100,0%
		44,3%	22,7%	30,5%	31,3%	59,1%	35,2%
		5,4%	3,4%	11,8%	6,1%	8,4%	35,2%
Kabliyorum	Kabliyorum	26	48	102	60	25	261
		10,0%	18,4%	39,1%	23,0%	9,6%	100,0%
		32,3%	48,5%	39,8%	46,9%	26,9%	48,0%
		4,0%	7,4%	15,6%	9,2%	3,8%	48,0%
Kararsızım	Kararsızım	5	16	57	9	4	91
		5,5%	17,6%	62,6%	9,9%	4,4%	100,0%
		6,3%	16,5%	22,3%	7,0%	4,3%	13,9%
		0,8%	2,5%	8,7%	1,4%	0,6%	13,9%
Kabliyorum	Kabliyorum	11	11	14	17	3	56
		19,6%	19,6%	25,0%	30,4%	5,4%	100,0%
		13,9%	11,3%	5,5%	13,3%	3,2%	8,6%
		1,7%	1,7%	2,1%	2,6%	0,5%	8,6%
Kesinlikle kabliyorum	Kesinlikle kabliyorum	2	0	5	2	6	15
		13,3%	0,0%	33,3%	13,3%	40,0%	100,0%
		2,5%	0,0%	2,8%	1,6%	6,5%	2,3%
		0,3%	0,0%	0,8%	0,3%	0,9%	2,3%
Toplam	Toplam	79	97	256	128	93	653
		12,1%	14,9%	39,2%	19,6%	14,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		12,1%	14,9%	39,2%	19,6%	14,2%	100,0%

Tablo 1: Günümüzde Kolaylaşan Yaşamın Daha Tehlikeli Bir Hal Alması İle Geleceğe Duyulan Güven Arasındaki İlişki

Malatya kent merkezinde yaptığımız bir araştırmanın yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlarına göre, gündelik yaşamın giderek kolaylaşmasına rağmen, tehlikelerin arttığını düşünenlerin oranı %41,3'tür. Yaptığımız araştırma, tehdit algısının güvensizliğe yol açtığını bir kez de alandaki verilerle ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki tabloda göz önünde bulundurulması gereken bir başka konu ise değişen yaşam koşullarıdır. Değişen yaşam koşulları, insan hayatını kolaylaştırırken aynı zamanda insan hayatı için birçok zorluluğu da beraberinde getirmektedir. Engin Geçtan değişimin toplum koşullarının karmaşıklığına sebebiyet verdiğinin belirtmiştir. "Toplumların hızla değişmesi, aynı toplum üyeleri arasındaki kültürel farklılıklar, değerlerin sürekliliğini koruyamaması ve değişik kültürlerin birbirilerini etkilemesi, günlük yaşamı giderek daha karmaşıktırmakta ve bireyin karşılaştığı zorlanmaları ağırlaştırmaktadır."²⁶ Bu karmaşıktıran koşullar bireyler üzerinde tehdit algısı oluştur-

²⁶ GEÇTAN, Engin; Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1988, s. 162.

maktadır. Tehdit algısı da toplum içerisinde, bireyler arasında, birey-grup arasında, grup-grup arasında, birey-kurum arasında, grup-kurum arasında ve kurumlar arasında güvensizliğin artmasına neden olmaktadır.

Kaynakça

- AKALIN, Şükrü Haluk vd; **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
- CAN, İslam; **Türkiye’de Siyasal Güven**, Açılım Yayınları, İstanbul, 2015.
- CEYLAN, Adnan; *“Örgütsel Güven Kavramı: Nedenleri ve Sonuçları”*, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yayınları, Cilt: 10, Sayı: 2, Manisa, 2003.
- CtClements Üniversitesi; **Anormalik ve Klinik Psikolojisi**, Türkiye Enformasyon Yayınevi, Ankara, 2015.
- ÇELEBİ, Nilgün; **Sosyoloji Notları**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2007.
- DOĞAN, Hüseyin; *“Duyular ve Algılama”*, **Psikolojiye Giriş**, (Derleyen: Hamit Coşkun, Nilüfer Ş. Özabaşı), Lisans Yayınları, İstanbul, 2013.
- ELMAS, M. Salih; **Modern Toplumun Güvenlik Çıkmazı Tehdit, Risk ve Risk Toplumu Perspektifinde Güvenlik**, Usak Yayınları, Ankara, 2013.
- ERDEM, Ferda; **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003.
- ERYILMAZ, M. Bedri ve diğerleri; **Tehdit Altındaki Kişilerin Korunması**, İçişleri Bakanlığı Genel Yayınları, Ankara, 2012.
- FREUD, Sigmund; **Endişe**, Çev: Leyla Özcengiz, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.
- FUKUYAMA, Fravcis; **Güven (Sosyal Erdem ve Refahın Yaratılması)**, (Çev; Ahmet Buğdaycı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Baskı;2, İstanbul, 2000.
- GAMBETTA, Diego; **Trust: Makingand Breaking Cooperati ve Relations**, Basil Blackwell, NewYork, 1990.
- GEÇTAN, Engin; **Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1988.
- GİDDENS, Anthony; **Modernliği Sonuçları**, (Çev; Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, Baskı;6, İstanbul, 2014.
- GÜNEŞ, Adem; **Güvenli Bağlanma**, Timaş yayınları, İstanbul, 2014.
- HOBBS, Thomas; **Leviathan**, (Çev; semih Lim), Yapı Kredi yayınları, Baskı; 13, İstanbul, 2014.
- HOGG, Michael; **Sosyal Psikolojik Açıdan Grupta Bütünleşme**, Çeviren: Aliye Mavili Aktaş, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- KIZILÇELİK, Sezgin; **Sosyoloji Tarihi 2**, Anı Yayınları, Ankara, 2011.
- KORKMAZ, Abdullah; *“Tehdit Algısının Sosyal Hareketlere Etkisi”*, **Sosyoloji Konferansları**, No: 55, 2017.
- MAREK, Korczyński; *“Güvenin Ekonomi Politikası”*, (Çev; Şükrü Erdem), **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003.
- TECİM, Erhan; *“Toplumsal Güvenin Temelleri Antropolojik Bir Yapılandırma”*, **Ekev Akademi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı;51, 2012.
- TECİM, Erhan; **Sosyal Güven Sosyal Sermaye ve Dindarlık Çalışması**, Çizgi Yayınları, Konya, 2011.

TONE, LarueHosmer; *“Trust: The Connectin Ling Between Organizational Theoryand Philops-
hical Ethics”*, **The Academy of Management Review**, Vol: 20, No.2, 1995.

TÜZÜN, Olcay ve Kemal Sayar; **Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji**, Düşünen Adam
Dergisi, 2006.